

BARNEVAKTEN INFORMASJONSHEFTE, 6. UTGAVE, JANUAR 2018

GODE RÅD OG NYTTIGE VERKTØY

Vi står midt i en teknologisk utvikling med mange muligheter og noen utfordringer. De fleste av oss voksne hadde barneår uten internett, mobil og nettbrett, mens våre barn er født med uendelige muligheter i den digitale verden. Denne generasjonskløften kan by på utfordringer, og Barnevakten ønsker å være en støttespiller i det digitale landskapet.

Barnevakten er en ideell foreldreorganisasjon som ble startet i 2000 og som jobber ut fra skolens verdigrunnlag og FN's barnekonvensjon. Vår visjon er at barn og unge skal kunne bruke mediene på en trygg og bevisst måte.

Barnevakten har et stort nettverk av foredragsholdere over hele Norge. Vi tilbyr blant annet temakvelder for foreldre i skole og barnehager, elevundervisning, og foredrag for fagpersoner. Vi opplever en jevn økning i etterspørsel etter foredrag.

Barnevakten.no er en nettressurs som oppdateres flere ganger i uken. Her finner du artikler innen en rekke tema, forskningsresultater, nyttige ressurser, samt anmeldelser av filmer, spill, apper og gode programmer. Du kan også følge oss på Facebook og Twitter.

Barnevakten møter mange foreldre og barn gjennom foredrag og direkte henvendelser til oss. Det gir organisasjonen en unik erfaringskunnskap om barn og unges mediebruk som vi deler med politikere, mediebransjen og tjenestetilbydere.

Foto: Colourbox

Vi vil at barn og unge skal kunne bruke mediene på en trygg og bevisst måte

Barnevakten baserer sin eksistens på medlemskap. Ditt medlemskap gjør oss i stand til å nå enda flere foreldre, barn og lærere i et viktig og samfunnsbyggende arbeid. Som medlem blir du del av et større fellesskap med litt ekstra engasjerte foreldre, og kan søke personlig veiledning hos våre rådgivere når du måtte ønske. Les mer på barnevakten.no/medlem

VÅRE MÅLGRUPPER

Foreldre: Vi vil hjelpe foreldre til å delta aktivt i barn og unges mediehverdag.

Barn og unge: Vi vil engasjere og utruste barn og unge til å kunne ta smarte og selvstendige valg på den digitale arena.

Lærere og andre fagfolk: Vi er en ressurs og samarbeidspartner for voksne som jobber med barn og unge.

VI TILBYR

Foredrag om barn og digitale medier i barnehage, på barneskole, ungdomsskole og høyskoler.

Medlemskap for voksne med fri tilgang på rådgiving og informasjon.

Anmeldelser av barnefilmer som vises på kino, og utvalgte spill og apper rettet mot barn og unge.

SI HVA DU MENER!

Barnevakten ønsker at barn og unge skal ha et positivt møte med mediene. Derfor er det viktig for oss å ha dialog med tv-, spill- og mobilbransjen, nettleverandører og andre aktører, og bidra til at de tar hensyn til barn og unge når de utvikler sine produkter.

Du kan hjelpe oss med å gjøre mediene bedre og tryggere for barn. Si din mening direkte til mediene, eller send oss dine meninger og tips hvis det er noe du reagerer på.

Barnevakten har god erfaring med at det nytter å melde fra, og at det ofte fører til positive endringer. Som foreldre har vi mediemakt, og konstruktive innspill settes det som regel stor pris på. Du er også velkommen til å ta kontakt med oss om det er noe du lurer på, eller om du trenger noen gode råd og tips.

Kontakt oss gjerne på post@barnevakten.no, via Facebook eller på tlf.: 47 47 43 45

INNHold

4	BESTILL FOREDRAG
6	LIVET MED SKJERM
8	SUNNE RAMMER
10	SIKKERHET PÅ NETT
11	HVA LOVEN SIER
12	SOSIALE MEDIER
14	NETTMOBBING
16	BARN OG INTERNETT
18	MOBILRÅD
22	BARN OG SPILLING
27	OVERDREVEN SPILLING
28	TV- OG FILMRÅD
32	FORELDREPRATEN
34	MEDIESAMTALEN
35	NYTTIGE RESSURSER

Foto: Colourbox

BESTILL FOREDRAG

Barnevakten tilbyr spennende og nyttige medieforedrag for barn, unge og voksne.

Barn og mediebruk er et stort temaområde med både gleder og utfordringer. Nettvett og digital dannelse er viktig og nyttig å sette på dagsorden både for små og store. Barnevakten har skreddersydde opplegg for elever og foreldre, og for voksne som jobber med barn.

Med om lag 30 aktive foredragsholdere besøker Barnevakten årlig over 350 skoler og en del barnehager, og møter over 50 000 elever og foreldre i barne- og ungdomsskoler i Norge.

SKOLEBESØK

Med dialogbaserte foredrag ønsker vi å være et supplement til alt det gode arbeidet som allerede gjøres i skolene på temaet digital dannelse og nettvett. Vi har relevante og nyttige temaforedrag for foreldre og lærere, og skreddersydde opplegg for elever. Vi tilbyr også den populære kveldsskolemodellen med elever og foreldre sammen, med både foredrag og samtalegrupper. Temaene belyses visuelt med bilder og film.

Tema foreldre

På våre temakvelder har vi fokus på hvordan man som forelder/lærer kan engasjere seg i barn og unges mediehverdag på en god måte.

Vi setter fokus på:

- Fakta om barn og unges digitale hverdag. Hva er gledene og hva er utfordringene, og hvordan kan barna bli trygge og bevisste brukere?
- Skjermtid, og hvordan være gode forbilder?
- Grooming, og hvordan unngå overgrepssrelatert kontakt via nett?
- Hvordan forebygge og håndtere nettmobbing?
- Hva er våre rettigheter og forpliktelser knyttet til deling og personvern?
- Hva er gode spillvaner, og hva tenker vi om aldersgrenser?
- Hvordan realitetsorientere de eldre barna i forhold til medieskapt utseendepress?
- Hvordan kan vi sørge for at barna våre får gode tv- og filmopplevelser?
- Hvilke relevante og nyttige ressurser finnes?

Tema elever

Dialogbaserte foredrag med visuelle virkemidler, med fokus på nettvett og digital dannelse. Bevisstgjøring og trening i gode og smarte valg knyttet til temaene: Skjermtid, sosiale medier, nettmobbing, spilling, aldersgrenser, medieskapt utseendepress, deling, personvern, grooming. Vi viser også til nyttige ressurser.

Foto: Shutterstock

for mer informasjon og bestilling:
barnevakten.no/foredrag
post@barnevakten.no

FORELDREKVELD I BARNEHAGEN

Med et stadig mer omfattende medietilbud også for de yngste, opplever vi en økende interesse for våre tema blant småbarnsforeldre.

Vi har stor tro på å starte bevisstgjøring rundt mediebruk så tidlig som mulig. På våre temakvelder i barnehager har vi fokus på hvordan man som småbarnsforelder kan engasjere seg i barnas mediehverdag på en god måte, og hvordan man som voksen kan være gode rollemodeller. Vi ønsker å formidle kunnskap og fakta, sette i gang gode prosesser og skape møtepunkter for felles refleksjon rundt et høyaktuelt tema.

Vi setter fokus på:

- Hva sier forskning om småbarn og mediebruk?
- Hvilke gleder og muligheter finnes, og hvilke utfordringer kan oppstå?
- Hvordan skape gode rammer for skjermbbruk?
- Hvordan være positive forbilder?
- Tips om godt medieinnhold og nyttige ressurser
- Rom for innspill og samtaler

KONFERANSER

Barnevakten har siden oppstarten i 2000 vært tett på både gledene og utfordringene knyttet til barn og unges skjermbbruk, og har opparbeidet seg en unik erfaringsbasert kompetanse. Denne innsikten, samt relevante fakta og forskning, deler vi gjerne på fagdager og konferanser.

Tema

Skjermene er kommet tettere på kroppen, og det finnes et mangfoldig og omfattende tilbud av medieinnhold. Foreldre og voksne som jobber med barn har et viktig ansvar og en unik mulighet til positiv påvirkning og bevisstgjøring.

Både formidling av fakta og bevisstgjøring gjennom dialog er derfor viktig for oss i Barnevakten.

På bakgrunn av vår erfaring og kompetanse, har Barnevakten i flere år blitt invitert til å holde foredrag på fagdager, konferanser, lærermøter, for studenter på høyskoler, for politi, barnevern med mer. Barnevakten kan også holde foredrag for ansatte i bedrifter. Kontakt oss gjerne for mer informasjon.

LIVET MED SKJERM

Det har skjedd en rivende teknologisk utvikling siden den dagen i 1960 da statsminister Einar Gerhardsen holdt sin tale for å markere åpningen av tv i Norge. Vi kan smile av innholdet i talen, men det var noe Gerhardsen sa som har gyldighet også i dag.

«...at en til å begynne med, så lenge det hele var nytt, skal ha med seg mest mulig . Etterhvert lærer vi nok å velge og vrake slik at vi hver for oss velger ut det som vi mener er av særlig verdi. Først da vil fjernsyn og radio bli til virkelig nytte og glede.»

Einar Gerhardsen, tidligere statsminister

Det er jo nettopp dette vi foreldre ønsker: At barn og unge skal lære seg å velge og vrake, og at mediene skal være til glede og nytte for den oppvoksende generasjonen.

Mange foreldre erfarer at barna ligger foran dem i teknisk kompetanse. Barn og unge er digitale innfødte som lærer, leker og utforsker verden gjennom nett og spill. De deler bilder, filmer, musikk, informasjon, spillopplevelser, tanker, meninger og følelser – både med venner og andre «netizens».

Vis interesse og prat med barna

Det er viktig å vise interesse og prate med barna om deres digitale hverdag. På samme måte som man spør om hvordan det går på skolen og trening, er det viktig å spørre «hvordan har du hatt det på nett i dag?» Det er også lurt å skaffe seg

informasjon og riktige fakta, slik at man kan sette gode rammer basert på barnets alder og modenhet. Foreldre er de som er hovedansvarlige for barna, også i den digitale verden. Dette er utfordrende fordi utviklingen går så fort, og vi erfarer at det er et stort behov for informasjon og veiledning.

Fremelsk gode holdninger

Dialog og tilstedeværelse i barn og unges hverdag på nettet er sentrale stikkord. Foreldre har en unik mulighet til å innarbeide gode holdninger, og til å lære barn og unge å sette grenser for seg selv og overfor andre. Understrek at de samme reglene for positiv og fornuftig oppførsel vi forventer følges ellers i livet, også må gjelde på nett og i spill. Hjelp barna til å utvikle en sunn kritisk sans med tanke på innhold og hva de velger å bruke tiden sin til. Snakk sammen om hva

dere synes om negativt eller voksent medieinnhold, og vær tydelig på hva du selv mener.

Medieglede

Skjermaktiviteter gir mange muligheter for fellesskap, læring og god underholdning. Som foreldre er det viktig å sette seg inn i gledene og mulighetene som finnes, og aktivt foreslå og fremelske de positive medieopplevelsene. På barnevakten.no finner dere et stort utvalg av artikler med nyttige råd og gode ressurser, samt spill-, app- og filmanmeldelser.

Snakk med andre foreldre

Som foreldre hører vi ofte at «alle andre har» og «alle andre får lov». Vi vet av erfaring at dette som regel ikke stemmer, men noen ganger kan vi også erfare at det er riktig. Det kan være lurt å snakke med andre foreldre og eventuelt gjøre noen avtaler om felles holdninger og rammer rundt barnas skjermaktivitet. Bruk gjerne foreldremøtene på skolen til å snakke sammen, og noen ganger er det nyttig å dele seg i gutte- og jenteforeldre. Forslag til samtalepunkter finner dere på side 32.

SUNNE RAMMER

For barn i dag er det en selvfølge med et mangfold av skjermer. Foreldre har en unik mulighet til å spille på lag med barna, formidle gode holdninger og gi trygge rammer rundt skjermbruk.

«Sett rammene i fredstid»

Hélène Fellman, gestaltterapeut

Økt tilgang til skjermer

Stadig flere barn eier eller har tilgang til nettbrett og smarttelefoner. I tillegg er spillkonsoller og datamaskiner en selvfølge i de fleste hjem. Mange foreldre erfarer at det kan bli mye skjermaktivitet på barna, og at det kan gå på bekostning av lek, hverdagslige gjøremål og å være sammen med andre. Det kan også bli utfordrende å finne sosiale settinger hvor man kan være sammen som familie. Vi kan krysse av for at vi er hjemme og familien er «under samme tak», men realiteten er at både barn og voksne bruker mye tid i hver sine verdener på ulike skjermer. Innimellom kan nok foreldre kjenne på at dette er helt greit, for mange skjermaktiviteter er positive, og vi voksne bruker selv mye tid bak skjermer.

Sørg for balanse i hverdagen

Det er viktig å reflektere over hvordan man vil ha det som familie, og at gode relasjoner blir ivaretatt. Foreldre har ansvar for at det er balanse i hverdagen, og at det utenom skjermtiden er passe tid igjen til lekser, forpliktelser, fritidsaktiviteter, å være med venner og familie og at man får nok søvn. Det er vanskelig å gi konkrete svar på hva som er anbefalt skjermtid for barn i ulike aldre. Barn er forskjellige

og trenger ulike rammer. Et godt råd er å sette rammene i fredstid, og at man tar med barn og unge på råd når man skal finne løsninger som er gjennomførbare. Vi anbefaler også skjermfrie måltider og skjermfritt fra en time før leggetid. Søk på «tidsbruk» på barnevakten.no og les hva ulike eksperter sier om skjermtid. Husfred.no er også en nyttig ressurs som vi kan anbefale.

Skjermaktiviteter sammen med barna

Vis interesse for barn og unges digitale hverdag, og gjør gjerne skjermaktiviteter sammen med barna. Gjennom å delta i spill kan du oppdage nye sider ved barna, og det er lett å få i gang den gode praten. Rollene blir litt snudd – her er det ofte barna som er ekspertene. Spill er en ypperlig arena å være sammen på.

Vær et godt forbilde

Det vi gjør taler sterkere enn det vi sier. Vær et godt forbilde i hvordan du som voksen bruker skjermer, både med tanke på egen tidsbruk og på hva du deler med andre i sosiale medier. Spør alltid barna om lov før du legger ut bilder og film av dem på nett, og respekter svaret.

Foto: Colourbox

SIKKERHET PÅ NETT

Det viktigste filteret er det du bygger inn i barnets hode og hjerte. Men det finnes også noen tekniske grep du kan ta for å gjøre nettreisen sikrere.

Beskytt maskinen

Sørg for at datamaskinen har brannmur og antivirus-program, og lær deg selv mest mulig om internett-sikkerhet. Bruk gjerne verktøy for familiesikkerhet til å opprette passende profiler for hvert familiemedlem. Undersøk jevnlig at du har de siste oppdateringer av operativsystem og sikkerhetsprogrammer, og ikke last ned programvare fra en nettside du ikke stoler på.

Nettbrett og smarttelefoner blir stadig mer populære mål for datakriminelle. En analyse fra European Network and Information Security Agency (Enisa) viser at datamaskiner generelt er langt bedre beskyttet enn mobile enheter. Av den grunn er det viktig å oppdatere programvare jevnlig, og sjekk at en app anbefales av andre brukere før den lastes ned.

Leverandører av datamaskiner, mobil og nettbrett vil kunne gi informasjon om hvordan man på best mulig måte kan beskytte datautstyr mot sikkerhetstrusler.

Passord

Det er viktig å lære barna å lage sterke passord, og å minne dem på at passord ikke må deles verken med bestevenner eller andre. Mange barn velger passord som er personlige og som er lette å gjette for både venner og ukjente, som navn på fotballag eller kjæledyr. Disse

passordene er lette å misbruke av andre som vil tulle eller hevne seg for noe. Noen barn og unge opplever også at andre misbruker passord til å stjele ting de har opparbeidet seg i spill, og kanskje til og med betalt for.

Et sterkt passord er et ord som er vanskelig å gjette seg frem til fordi det ser ut som en rekke tilfeldige tegn. Det er lurt å kombinere bokstaver, tall og symboler, og å blande store og små bokstaver. Jo flere forskjellige typer symboler man bruker, desto sterkere er passordet. Passordet bør ha minst åtte tegn, men 14 tegn eller mer er det beste.

Finn gode innstillinger

Nettlesere, sosiale medier, musikk- og videodelings-tjenester, søkemotorer, operativsystemer til mobiler og nettbrett, samt andre nettilbud, har ofte ulike sikkerhetsinnstillinger og muligheter for innholds kontroll. Man kan få mye igjen for å gjøre seg kjent med slike innstillinger, men husk at disse på ingen måte må anses som «sikre». Selv om man kan legge styringer på hva barn og unge har tilgang til, kan dette på ingen måte erstatte barnas utvikling av egen dømmekraft. Digital dannelse må øves på parallelt med at man for de yngste eventuelt gjør seg nytte av muligheten for å begrense innhold og tilgang. På barnevakten.no/sikkerhet har vi samlet noen artikler som gir gode råd om hvordan man kan legge til rette for en litt tryggere nettopplevelse.

LOVER MAN BØR KJENNE TIL

Straffeloven

Straffeloven har flere bestemmelser som kan brukes ved sjikane, krenkelser og overgrep på nett. Dette gjelder spesielt trusler og seksuelt relaterte meldinger. Straffeloven inkluderer også en paragraf som omhandler tilfeller der barn blir ledet til å utføre handlinger som svarer til seksuell omgang med seg selv.

Personopplysningsloven

Formålet med loven er å beskytte mot at opplysninger som navn, adresse, telefonnummer og fødselsdato blir brukt på en måte som krenker ditt personvern. Andre har i utgangspunktet ikke lov til å bruke dine personopplysninger uten at du først har gitt ditt samtykke. Det er også forbudt å legge ut sensitive opplysninger om andre, noe som inkluderer blant annet helse, seksuelle- eller straffbare forhold.

Åndsverkloven

Denne loven gjelder blant annet når du laster ned musikk og video. Dette er som regel ulovlig når du ikke betaler noe for det. Det er også ulovlig å gjøre musikk og video tilgjengelig for andre med fildelingsprogrammer.

Fotografi og film som avbilder en person kan ikke gjengis eller vises offentlig uten samtykke av den avbildede i henhold til Åndsverkloven. Her finnes unntak, eksempelvis når avbildningen av personen er mindre viktig enn hovedinnholdet i bildet, eller bildet gjengir forsamlinger og hendelser som har allmenn interesse. Det som er straffbart etter denne bestemmelsen er å offentliggjøre et bilde av en annen person uten vedkommendes samtykke. Dersom avbildede person er 15 år eller yngre må også vedkommendes foreldre gi samtykke til publisering.

Foto: Colibri/box

SOSIALE MEDIER

Det er mye positivt med delingskulturen vi finner blant barn og unge på nettet i dag, og sosiale nettaktiviteter kan resultere i nye vennskap, bedre kommunikasjonssevner og gode skriveferdigheter.

Den nye delingskulturen

Sosiale medier er nettbaserte tjenester som åpner for kommunikasjon og deling av innhold med flere mennesker samtidig. Det finnes mange forskjellige typer sosiale medier med ulike aldersgrenser, innhold og muligheter. Noen sosiale medier er mer fokusert på spill, mens andre handler om sosial kontakt eller deling av bilder, video og felles interesser.

Sosial og leken på nett

Hvilke sosiale medier som er mest populære endrer seg raskt. De som er mest brukt i barne- og ungdomsskolen er YouTube, Instagram og Snapchat.

I tillegg finnes mange spill for barn på nett og i apper som kombinerer spilling og kommunikasjon: Momio, HayDay, Clash Royale og MovieStarPlanet er noen eksempler.

Personlig informasjon og bildebruk

Det er viktig at barn og unge forstår at mye av det man deler via sosiale medier og sosiale spill lett blir tilgjengelig for mange mennesker, og at informasjon og bilder man legger ut om seg selv eller andre blir værende på nettet for bestandig. Dessverre kan informasjon, bilder, filmer og direktesendinger barn og unge publiserer gjøre dem sårbare overfor nettmobbing, svindelforsøk, hacking og i noen tilfeller nettovergrepere.

Bevisstgjør barna på hvor mye informasjon de kan dele om seg selv, og tilrettelegg råd etter barnets alder og til hvilken app eller nettsted de er på. Lær barna at vi på internett er underlagt de samme grensene for ytringsfrihet som alle andre offentlige ytringer, og at norsk lov også handler om rettigheter og forpliktelser på nett. Se mer informasjon om aktuelle lover på side 11.

Aldersgrenser

De fleste sosiale medier og spill med interaksjon er av utvikler satt til 13 års aldersgrense i vilkårene. Dette er basert på en amerikansk lov som handler om personvern for barn, og er ikke nødvendigvis en vurdering av hvilken aldersgruppe appen passer for. Forvirringen blir stor når tilbyder (f.eks. AppStore, Google Play) i tillegg har sin egen merkeordning som sjelden samsvarer med hva utvikler har satt som aldersgrense. Du kan lese mer om temaet på barnevakten.no (søk på «Hvordan forholde seg til aldersgrenser på sosiale medier?»).

Snakk med andre foreldre

Et godt råd er å snakke sammen om sosiale medier på foreldremøter allerede fra småskolealder. Det er mye lettere å sette rammer for bruk hvis man som foreldregruppe snakker sammen og blir enige om noe konkret i forkant.

Snakk med barna om...

- Hva som er greit og ikke greit å si på nett når de chatter eller kommenterer bilder, filmer eller statusoppdateringer
- At norsk lov også gjelder på nett og mobil, og at nettmobbing er helt uakseptabelt
- At de alltid må spørre om lov før de legger ut bilder, film eller informasjon om andre
- Hva som bør være privatliv, og avtal regler for hva som er greit å dele og ikke dele
- Å være kritisk til venneforespørsler fra folk de ikke kjenner, og at de ikke oppretter privat chat med personer de kun kjenner fra spill og sosiale medier
- At de aldri må kle av seg på bilder, i filmer og i direktesendinger som de deler på nett
- At de skal si fra til en voksen og bryte kontakten dersom de ikke liker ting som blir sagt eller bilder/filmer som blir delt, eller dersom en annen person bruker smiger eller trusler for å få viljen sin
- Hvordan de kan blokkere og rapportere andre brukere
- Hvordan de kan lagre krenkende meldinger som bevis på trakassering. Vis hvordan de tar et skjermbilde på PC/Mac og mobil/nettbrett
- At det er greit å komme til deg med små og store utfordringer
- Muligheten for pengebruk i spill, og lag regler sammen om hva barna skal gjøre dersom de ønsker å kjøpe et produkt eller en tjeneste
- Reklame og tilpasset reklame på digitale medier

Foto: Shutterstock

NETTMOBBING

Mobbing på internett og mobil handler ikke om digital teknikk, men om menneskelige holdninger.

Det at skjermen skiller sender og mottaker gjør at mange blir modigere på nett enn man hadde turt å være ansikt til ansikt.

Å bli holdt utenfor, stygge kommentarer, baksnakking og deling av bilder og filmer uten samtykke, er noe av det barn og unge opplever knyttet til nettmobbing. Det er viktig å merke seg at mange av de som mobber andre via nett også sier at de selv blir mobbet. Det er i stor grad de samme barna som får gjennomgå digitalt som mobbes ansikt til ansikt.

Foreldre, skole og bransje har et viktig fellesoppdrag i å skape bevisste og trygge nettbrukere. Barn og unge må lære om sine forpliktelser og rettigheter, og bevisstgjøres på å ville ta ansvar for at nettet blir en trivelig plass å være for alle.

Samtidig trenger barn og unge voksne som de kan snakke med om det som er vanskelig. Husk at barn som mobber andre også er barn som trenger hjelp, bare på en annen måte enn mobbeofferet.

Ifølge undersøkelser er det mange barn som sier at de har sett andre som er blitt plaget og mobbet på nett og mobil. Det er viktig å utfordre denne gruppen av vitner til å ta ansvar og si fra. Kommunikasjon med barn om hvordan de har det på nett, og å bygge gode skolemiljø, er avgjørende i kampen mot all form for mobbing.

Barn og unge som trenger voksne å snakke med om mobbing kan kontakte:

korspahalsen.no
snakkommobbing.no

Informasjon til barn, unge og foreldre om mobbing og rettigheter:

nullmobbing.no

Bruk Hue

Bruk Hue er Norges største skoleturné mot nettmobbing, og har besøkt ungdomsskoler siden 2009. Fra høsten 2015 besøker turneen også 6. og 7. trinn i barneskolen. Bruk Hue er et samarbeid mellom Telenor, Medietilsynet, Røde Kors v/Kors på halsen og Barnevakten. Les mer på brukhue.com

Som voksen kan du bidra til å forebygge mobbing på nett og mobil:

- Tenk over hvordan du oppfører deg på nett – vær en god rollemodell
- Sett deg ned og snakk med de unge om livet på nett – på samme måte som du snakker om hvordan de har det ellers
- Vær en god lytter – da er det tryggere å fortelle om både gleder og utfordringer
- Hjelp barn og unge til å sette grenser for seg selv og overfor andre, og minn dem om at norsk lov og våre rettigheter også gjelder på nett og mobil
- Hvis du selv har barn; bry deg også om andres barn, og bygg gode relasjoner til dine barns omgangskrets og deres foreldre

Jeg vet om unge som mobbes på nett eller mobil, hva gjør jeg?

- Om den unge kommer til deg – gi støtte, å kutte nettilgangen er ikke en løsning
- Be den unge om ikke å svare på trakasserende eller opprørende meldinger. Det vil sannsynligvis oppmuntre til mer mobbing
- Oppfordre den unge til å blokkere avsenderen eller fjerne vedkommende fra vennelister, og understrek at man ikke trenger å finne seg i at noen trakasserer
- Ta vare på bevis (logg, SMS, eller «screenshot»). Lagrer dere trakasseringen har dere viktige bevis for hendelsen om dere søker hjelp eller vil rapportere det
- Der det er mulig, forsøk først å løse problemet på lavest mulig nivå først, for eksempel ved å snakke med den/de som trakasserer eller en lærer
- Lokalt politi og konfliktråd kan også hjelpe i konkrete mobbesaker

Rådene er fritt gjengitt fra holdningskampanjen Bruk Hue

Aktuelle lover man bør kjenne til kan du lese mer om på side 11. For mer informasjon om dine rettigheter og hvordan man kan få ryddet opp på nettet, se slettme.no. Se også konfliktraadet.no.

BARN OG INTERNETT

Barn og unge er ikke gamle når de starter å bruke skjermer, og i dag kan de fleste digitale plattformer brukes til nettaktiviteter.

Spilling, chatting, se på film, leksearbeid og nedlasting av programmer, er barn og unges hovedaktiviteter på nettet. De er aktive, innovative og nyskapende mediebrukere, og de er på nettet via mobil, nettbrett, datamaskiner og spillkonsoller. De utforsker, skaper innhold og gir åpenhjertig respons til omverdenen. Mange barn og unge har gode digitale ferdigheter, men samtidig er det mange som trenger å få trent opp gode holdninger. Nettrett og digital dømmekraft kommer ikke av seg selv. Start tidlig, vis interesse og snakk med barna om smarte valg på nett.

Trygg bruk

Medietilsynet Trygg bruk er en nasjonal koordinator for arbeidet med trygg bruk av digitale medier for barn og unge. På tryggbruk.no finner du nyttig informasjon og gode råd.

Du bestemmer

Dubestemmer.no er en ressurs for barn og unge fra ni til 17 år. Målet er å øke barn og unges kunnskap om personvern, og å heve deres bevissthet om valg man gjør når man er på nettet. Du bestemmer er et samarbeid mellom Teknologirådet, datatilsynet og Senter for IKT i utdanningen.

Andre nyttige nettressurser:
nysgjerrigper.no
moava.no
iktsenteret.no

Foto: Colourbox

En god skjermstart

Så snart barna begynner å bruke skjermer på egenhånd, er det viktig å vise interesse og kommunisere med barna. Det er lurt å bli enige om noen rammer for bruk som er tilpasset barnas alder og behov. Disse bør omfatte hvilke nettsider, apper, spill og tjenester barna kan få bruke, og hvordan de eventuelt skal bruke dem. Ha kontroll på tid og sted, og våg å sette rammer rundt barnas bruk og tilgang til skjermer. Les mer på medietilsynet.no/engodstart

Rollemodell

Vær en god rollemodell på nett og mobil, også når det gjelder skjermtid. Barn legger merke til det voksne kommenterer og deler på sosiale medier, og tar lett etter. Spør alltid barna om lov før du legger ut bilder av dem på nett, og respekter svaret.

Ukjente nettvenner

Insister på at barna aldri møter noen de bare har kommunisert med i sosiale medier og gjennom spill, uten at de klarer dette med dere som foreldre og eventuelt har med en voksen de stoler på. Man bør også være forsiktig med å opprette privat kontakt i chat, for eksempel på Skype og YouTube, med «venner» man kun kjenner fra nett og spill.

Vilkår og betingelser

Sett deg inn i vilkår og betingelser knyttet til de ulike skjermaktivitetene barna dine ønsker å bruke tid på. Gjør en vurdering på om dette er en grei tjeneste å bruke. Søk gjerne etter informasjon på nettet, og husk at på YouTube kan du finne mye nyttig om spill. På barnevakten.no finnes også mye informasjon om ulike apper, sosiale medier og spill.

Inviter barn og unge til å prate

Vis interesse for barnas aktivitet på nettet. Inviter barna dine til å snakke med deg dersom de opplever noe leit eller ubehagelig på nettet, eller om de kommer inn på sider med innhold som skremmer eller uroer dem.

NYTTIGE SKJERMÅD

Ha kontroll på utgiftene

Det kan være fristende å ville skaffe seg ekstra poeng, utstyr og virtuelle penger i spill. Noen ganger er det medlemskap som frister mest. Det kan bli dyrt å leke seg i cyberspace, og vi anbefaler å gjøre konkrete avtaler med barn og unge om eventuell pengebruk på nett og i spill. Du kan lese mer om overforbruk og utgifter på side 20.

Kildekritikk

Det er lett å produsere informasjon som legges ut på nettet, og å lage nettsted som ser profesjonelle ut. Det er vi som brukere som må skille godt fra dårlig og brukbart fra ubrukkelig. Både dokumentet og nettstedet det ligger på må vurderes:

- Hvem står bak informasjonen? Leit etter navn, organisasjon/bedrift og annen informasjon om avsender.
- Når er dokumentet datert? Eller er det udatert?
- Hvordan ser siden ut? Vurder design, språk og innhold. Styrker eller svekker presentasjonen budskapet?

Bilde og film

Bruk av kamera kan gjøre dialogen mer levende og direkte, men det er viktig å reflektere over bruken. Snakk sammen om ansvarlig bruk. Publisering av bilder og filmer av andre krever samtykke av den avbildede i henhold til Åndsverkloven. Andre kan misbruke bilder eller videoopptak. Man bør derfor ikke gjøre noe foran et kamera som det ikke er greit at hele verden skal kunne se. Les mer om aktuelle lover på side 11.

Lær barna å ta smarte valg.

- Hvem er det greit å kommunisere med på sosiale medier?
- Hva gjør du dersom fremmede smigrer eller presser og ber om bilder?
- Hva er greit å dele og ikke?
- Hvorfor er det viktig å ikke kle av seg på bilder, i film eller på «livechat»?

BARN OG MOBILTELEFON

Hvilke utfordringer bør foreldre være oppmerksomme på når de gir barn mobiltelefon? Når bør barn få telefon, og hva bør man tenke gjennom på forhånd?

Hvorfor vil barn ha mobil?

Mobiltelefonen gir anledning til sosial kontakt og mye underholdning, og for de fleste er dette hovedårsaken til at man ønsker egen telefon. Mobiltelefoner byr på mange muligheter; spill, kamera og videofunksjon, radio, chatting, lagring av musikk og bilder, surfing på nettet, lese epost, besøke nettsamfunn og blogger. Foreldre bør tenke gjennom hvilke muligheter og begrensninger barnet skal ha før man velger telefon og abonnement.

Barnevakten anbefaler

Muligheten for å ha kontakt med barna er for mange foreldre den viktigste årsaken til at man gir barn egen mobil. Barnevakten anbefaler generelt at barn bør være om lag åtte til ti år før de får egen telefon. Men det er svært individuelle grunner til når man skaffer den første mobilen,

og foreldre må selv gjøre denne vurderingen på vegne av sine barn. Mange foreldre opplever mas og argumenter som at «alle andre har», og det kan være nyttig å snakke med andre foreldre. Det er likevel viktig at yngre barn opplever en hverdag preget av forutsigbarhet slik at ikke «ring meg etter skolen» erstatter klare avtaler om hvor man går og hvem man møter.

De fleste barn ønsker seg smarttelefoner, og mobilen er nå blitt et så sammensatt og fleksibelt verktøy at uansett brukerens alder, så bør barna følges opp med veiledning fra foreldre eller andre voksne. Det er viktig å være bevisst på hvilke behov man mener telefonen skal fylle, og hvorvidt man mener barna kan ta styring over disse. Det er også viktig å sette seg inn i hvilke begrensninger man eventuelt kan gjøre via abonnementet og i innstillingene på selve mobilen.

Foto: Colourbox

MOBILRÅD TIL FORELDRE

Valg av mobil og abonnement

Mange operatører tilbyr kjøp av telefon og abonnement i en pakke, men vær oppmerksom på at totalprisen blir høyere. I tillegg binder du deg til en operatør i ett eller to år. Man må tenke nøye over bruken for å ta en god avgjørelse med tanke på hvilken mobil og hvilket abonnement som egner seg for barn og unge. Det er også en god løsning å arve mobil fra andre i familien.

I dag tilbyr mange operatører månedsabonnement til fast pris som ofte er rause med hensyn til meldinger og samtaler, men datatrafikk er gjerne litt mer kostbart. Hvis barnet i hovedsak skal bruke data der det er trådløst nettverk, kan man vurdere den rimeligste varianten. Skal telefonen først og fremst brukes til å ringe og sende noen få meldinger, kan kontantkort komme rimeligst ut.

Begrensninger

Barn har ikke lov til å handle på kreditt. Du bør derfor enten velge et kontantkort eller at abonnementet blir registrert på deg som forelder. Sørg likevel for at barnet står som bruker. Da har innholdsleverandøren plikt til å sørge for at innholdet egner seg for barn. Kontantkort forhindrer uansett ikke kjøp av tjenester som etterfaktureres. Det er opp til den som tilbyr en tjeneste å sikre at kjøper er gammel nok, og da er det greit å vise til at mobilen er registrert på et barn.

Et godt tips er å registrere abonnementet i reservasjonsregisteret i Brønnøysund og mot oppføring i telefonkatalogen gjennom mobilleverandøren din.

Mobilavtale

Når barna får sin første mobil er det en fin anledning til å

Foto: Colourbox

MOBILTELEFON

gjøre en avtale om noen rammer for bruk. Husk også på at du som forelder er en viktig rollemodell.

Snakk sammen og kom frem til noen kjøreregler for mobilbruk:

- Lær barna alltid å spørre om lov før de deler bilder, filmer eller informasjon om andre
- Lag klare regler for nedlasting av apper og spill
- Snakk med barnet om hva som er greit og ikke greit å si på nett når de chatter eller kommenterer bilder, filmer og statusoppdateringer
- Gjør klare avtaler på skjermtid og hvilke tidspunkt mobilen skal være slått av
- Gjør det tydelig for barnet at de kan komme til deg og snakke om alt, også hvis de opplever noe ubehagelig eller vanskelig

UTFORDRINGER

Mobiltelefonen byr på mange positive opplevelser for barn og unge, men kan også gi noen utfordringer.

Mobbing via mobil

Barn og unge kan sende eller motta lite hyggelige meldinger. Sjikane, trusler og spredning av bilder og filmer uten samtykke kan være straffbart. Snakk med barna om at norsk lov også gjelder på nett og mobil. Ta vare på meldinger og søk gjerne råd hos politi eller skoleledelse ved konkrete mobbesaker.

Telenor tilbyr sine kunder et mobbfilter som kan stenge for uønskede meldinger på mobilen. Mobbfilteret gir brukerne muligheten til å svarteliste mobilnummer som de ikke vil motta tekst- eller bildemeldinger fra, og installeres ved å ringe Telenors kundeservice på 09000. Les flere råd om nettmobbing på side 14 og 15.

Overforbruk

De siste årene har det vært en del medieoppslag om fortvilte foreldre som har fått høye regninger etter at barna har spilt app-spill som er gratis å laste ned, men der virtuelle produkter i spillet koster penger. I mange av tilfellene er barna selv ofte ikke klar over at de har brukt ekte penger.

Europeiske forbrukermyndigheter har de siste årene jobbet opp mot de store tjenestetilbyderne for å tydeliggjøre når virtuelle produkter koster penger. Både Apple og Android har fjernet bruken av ordet «gratis» i sine app-butikker, samtidig som det oppgis dersom en app tilbyr «Kjøp i app». Hvis uhellet skulle være ute, og poden bruker for mye penger, er det gode muligheter for å få pengene

tilbake. Ved å kontakte Apple eller Google Play kan man be om refundering, og i de fleste tilfeller får man medhold.

For å hindre uønsket forbruk i apper har Forbrukertilsynet satt opp noen nyttige råd:

- Logg av App Store og Google Play før du låner bort mobilen eller nettbrettet til barna
- Sett en kode for nedlastinger
- Sørg for at enheten ikke husker passordet ditt
- Deaktiver kjøp i app
- Opprett konto uten kredittkort
- Fjern kredittkort som er tilknyttet kontoen din

Du kan lese mer om dette og finne lenker til fremgangsmåte på forbrukertilsynet.no

Misbruk av kamera og videofunksjon

Mange barn og unge tar bilder av eller filmer andre, og sender bildene videre eller publiserer dem på nettet uten å innhente tillatelse. Publisering av bilder reguleres av Personopplysningsloven og Åndsverkloven. Bilder og film kan ikke gjengis eller vises offentlig uten tillatelse av den avbildede. Dersom den avbildede er 15 år eller yngre må også vedkommendes foreldre gi samtykke til publisering. Les mer om aktuelle lover på side 11, eller se lovdata.no

Refleksjon og hvile

Det kan være vanskelig å legge fra seg mobilen – både for små og store. Samtidig er det lett for at ledige hverdagsøyeblikk fylles med mobilaktivitet. Det er viktig

Mobilappen

Telenor har i samarbeid med Barnevakten utviklet et mobilsertifikat for unge mobilbrukere fra åtte til elleve år. Dette er en leken øvelse som er nyttig å ta sammen med barnet. Du finner den på telenor.no/mobilappen. Husk å ha på lyd.

at barn og unge får nok tid til refleksjon, hvile og tid til å bearbeide inntrykk og følelser. Vi anbefaler mobilfrie måltider og mobilfritt ved legging. Det kan også være lurt å skru av pushvarsler på mobilen. Vær bevisst på at en god bok og en god samtale ikke blir erstattet med mobilspilling og chatting. For noen barn kan det være lurt at mobilen ikke tas med inn på rommet når de skal legge seg. Det er viktig at barn og unge får nok hvile og søvn.

Mobilstråling

På grunn av usikkerhet og ulike synspunkter rundt langtidsvirkninger knyttet til stråling fra mobiltelefoner, ønsker Barnevakten å fremme en føre-var holdning. Du kan lese mer om temaet på nettsiden til Statens strålevern, nrpa.no, Folkets strålevern, folkets-stralevern.no og på miljovernforbundet.no

GI BARN GODE SPILLOPPLEVELSER

Barn og unge kan ha stor glede av å spille dataspill. Det finnes mange flotte spill som både underholder og kan fremme læring. Gi barna de beste spillene, legg til rette for gode spillopplevelser og våg å sette grenser!

Vis interesse

Spill gjerne med barna, og snakk sammen om hva man opplever gjennom spillene. Hjelp barna til å forholde seg realistisk til det de ser og hører. La barna merke at du er interessert i det de er opptatt av.

Lek og lær

Husk at barn og unge kan lære mye nyttig gjennom spill, og at spill kan stimulere lysten til å lære. Hva barn lærer av spill er avhengig av hvilke spill vi som foreldre gir dem. Lær gjerne om spillmediet av og sammen med barna.

Ta ansvar

Bruk litt tid på å orientere deg om populære spill. Ta initiativ til å kjøpe eller laste ned spill du går god for, og ikke la barna alene avgjøre hva de spiller. Du kan lese Barnevaktens spillanmeldelser på barnevakten.no/spill

Følg alders- og innholdsmerking

Ikke alle spill er egnet eller beregnet for barn. Overhold aldersgrensen spillet er merket med, og sett grenser for hvilke typer spill du synes barna kan spille. Ha et bevisst forhold til hva dere synes om spill med vold og skremmende innhold. På PC- og konsollspill synliggjøres sterkt innhold med egne PEGI innholdsmerker på coveret. Les mer om dette på pegi.info/nol. For apper finnes det

egne systemer for aldersmerking til hver plattform (iOS, Android, Windows osv.). Merk at noen internasjonale nettspill bruker den amerikanske ESRB-ordningen. Mer informasjon finnes på esrb.org

Begrens tiden og inngå avtaler

Lag avtaler om når og hvor mye barna kan spille ut fra alder, og hvor mye tid de trenger til lekser og andre aktiviteter. Våg å være tydelig. Når barna spiller sammen med andre på nettet kan man bli enige med andre foreldre om felles regler for når barna kan spille og hvor lenge. Husk at interessen for å spille kan gå i bølger. Ikke få panikk dersom barna i perioder ønsker å bruke mye tid på spill. På husfred.no finner du gode råd og tips.

Spill i fellesrom

Ved å plassere spillkonsoller, tv og datamaskin synlig i hjemmet er det lettere å ta del i de yngstes opplevelser og å være en aktiv veileder. Det gjør det også lettere å følge med på hva, hvor mye og når barna spiller.

Pass på sittestilling

Legg til rette for at barna kan sitte riktig og godt når de spiller. Å ligge på magen mens man spiller gir variasjon og er godt for nakke og rygg.

Du finner mange gode spillråd og forslag til husfredavtale på

husfred.no

Snakk med andre foreldre

Det er ikke alltid sikkert at «alle andre får lov...» eller at «alle andre har...». Del erfaringer, råd og tanker med andre foreldre. Samarbeid gjerne om felles grenser med tanke på tidsbruk og spillinnhold, og prøv å bli enig med andre foreldre om å følge aldersanbefalingene spillene er merket med.

Skap alternativer

Ikke la dataspill bli den viktigste hobbyen til barna. Fysisk aktivitet og tid med venner og familie er viktig for barn og unges utvikling. Det finnes også mange spill som inneholder mye bevegelse. Legg til rette for en positiv spillkultur for barna.

PEGI-MERKINGEN HJELPER DEG

Systemet med aldersmerking i The Pan European Game Information (PEGI) ble opprettet for å gi foreldre i Europa informasjon som skulle gjøre det lettere å ta avgjørelser ved innkjøp av dataspill.

PEGI ble lansert våren 2003, og flere nasjonale systemer for aldersmerking ble dermed erstattet med ett enkelt system over nesten hele Europa. Det er spillbransjen selv som merker spillene, og alle spill som utgis i Europa er merket etter PEGIs merkeordning. PEGI gir deg nyttig informasjon om anbefalt alder og hvilken type innhold et spill har. Merkene finnes på for- og baksiden av omslaget.

Veiledende aldersgrenser

Aldersgrensen er ment som en anbefaling med hensyn til hvilken alder spillets innhold er egnet for, men sier ikke noe om vanskelighetsgrad eller hvilke ferdigheter som kreves

for å mestre spillet. Et spill som for eksempel er merket med 3, kan være for vanskelig for en treåring å bruke. Bruk Barnevaktens spillanmeldelser på barnevakten.no/spill for å finne ut hvilken aldersgruppe et bestemt spill passer best for. Vi informerer både om PEGIs merking og vår vurdering av spillets innhold og vanskelighetsgrad.

Klagenemnd

På PEGIs nettside pegi.info/no/ kan du lese mer om merkeordningen og sjekke aldersgrensene for ulike spill. Her er det også mulig å klage hvis du mener at et spill bør ha en annen alders- eller innholdsmerking enn det har fått.

Aldersmerking

PEGI 3
Innholdet i spill med denne aldersmerkingen antas å passe alle aldersgrupper. En del vold i en komisk kontekst (f.eks. tegneserievold av typen Tom og Jerry) er akseptabelt. Barnet bør ikke kunne forbinde figuren på skjermen med figurer i virkeligheten, de bør være fantasifigurer. Spillet bør ikke inneholde lyder eller bilder som kan skremme små barn. Stygt språk bør ikke forekomme.

PEGI 7
Ethvert spill som normalt ville fått aldersmerkingen 3, men inneholder scener eller lyder som kan være skremmende, kan passe i denne kategorien.

PEGI 12
Videospill som viser noe mer utførlig beskrevet vold som blir utøvd mot fantasifigurer og/eller ikke utførlig beskrevet vold som utøves mot menneskelignende figurer eller lett gjenkjennelige dyr, samt videospill som viser noe mer utførlig beskrevet nakenhet, havner i denne kategorien. Eventuelt stygt språk må være mildt, og ikke inneholde seksuelle skjellsord.

PEGI 16
Denne aldersmerkingen gjelder når voldsskildringen (eller skildring av seksuell aktivitet) når et nivå som ligner det man forventer seg i virkeligheten. Ungdommer i denne aldersgruppen bør også være i stand til å kunne håndtere et mer ekstremt stygt språk, se bruk av tobakk og narkotika samt skildringer av kriminell aktivitet.

PEGI 18
Aldersmerkingen for voksne gjelder når volden når et nivå som gjør det til en skildring av grov vold og/eller inneholder innslag av visse typer vold. Grov vold er vanskeligst å definere, siden det i mange tilfeller vil dreie seg om subjektive oppfatninger, men kan generelt sett defineres som voldsskildringer som kan få seeren til å føle avsmak.

Innholdsmerking

VOLD
Spillet inneholder fremstilling av vold.

STYGT SPRÅK
Spillet inneholder stygt språk.

FRYKT
Spillet kan virke skremmende på små barn.

SEKSUELT INNHOLD
Spillet fremstiller nakenhet og/eller seksuell adferd eller seksuelle henvisninger

NARKOTIKA
Spillet henviser til eller skildrer bruk av narkotika.

DISKRIMINERING
Spillet inneholder beskrivelser av eller elementer som kan oppmuntre til diskriminering.

GAMBLING
Spill som oppmuntrer til eller gir opplæring i pengespill.

ONLINE SPILL
Spillet kan spilles på nettet.

PEGI-merking på nett:

PEGI OK-etiketten

Når en nettside med småspill eller enkeltstående nettspill er tildelt etiketten «PEGI OK», betyr dette at det kan garanteres overfor PEGI at spillet ikke inneholder upassende materiale.

PEGI Online

Bare spillutviklere som forplikter seg til å ta de nødvendige forholdsregler for å beskytte mindreårige i spillmiljøer på nettet får tillatelse til å bruke PEGI Online-etiketten.

Å SPILLE VIA NETTET

I dag er svært mange dataspill tilrettelagt for å spille mot en eller flere spillere på nettet.

Dataspill som spilles via internett varierer fra enkle arkadespill til omfattende rollespill, der en lang rekke spillere kan være involvert samtidig i store og avanserte verdener.

Selv om det har vært mulig å spille med venner og familie siden de første dataspillene så dagens lys, var det først med internett at de digitale spillsamfunnene dukket opp. I dag spilles stadig flere spill på nettet via alle plattformer: PC- og konsollspill, apper på mobil og nettbrett, og spill som spilles via en nettleser.

Mange gleder, men også risiko

Barn og unge har stor glede av å spille via nettet sammen med og mot andre. Mange bygger relasjoner og vennskap, også på tvers av landegrenser. I tillegg blir man god i språk, utvikler evner til samarbeid, får trening i å tenke strategisk og man får tekniske ferdigheter. Men samtidig som slike virtuelle møteplasser gir mange gleder, kan spillere også utsettes for risiko når man spiller mot personer man ikke kjenner i den «virkelige verden».

Eksempler på risiko kan være upassende eller støtende språk, mobbing og trakassering, grooming, aggressivitet mot andre spillere og usportslig opptreden som fusking og triksing. Man kan også komme over lenker til upassende nettsider, og noen kan oppleve press på å bruke penger i spill.

Personvern

Advar barna mot å gi andre spillere personlig informasjon. Sørg for at barna bruker et passende profilnavn som ikke avslører personlige opplysninger eller inspirerer til trakassering.

Avtal pengebruk

Snakk sammen om pengebruk i spill, og gjør konkrete avtaler med barna.

Ta forholdsregler

Lær barna å være kritisk til å opprette personlig kontakt gjennom chat med personer man kun kjenner fra spill. Barn bør heller ikke avtale å møte spillere personlig, med mindre det er avklart med foreldre, og de er i følge med en voksen eller en venn.

Snakk med barna

Ha en åpen dialog med barna, og oppmuntre dem til å ta opp emner som mobbing og ting som er vanskelig.

Rapportere misbruk

Meld fra om dårlig oppførsel og krenkelser ved hjelp av klagemuligheter i spillet, eller meld fra til andre instanser. Tips politiet på tips.politiet.no, og anmeld straffbare forhold til lokalt politi.

Vær tydelig

Sett tydelige rammer for skjermtid. Pass på at barn og unge har nok tid til alt annet som er viktig, og at de får nok søvn.

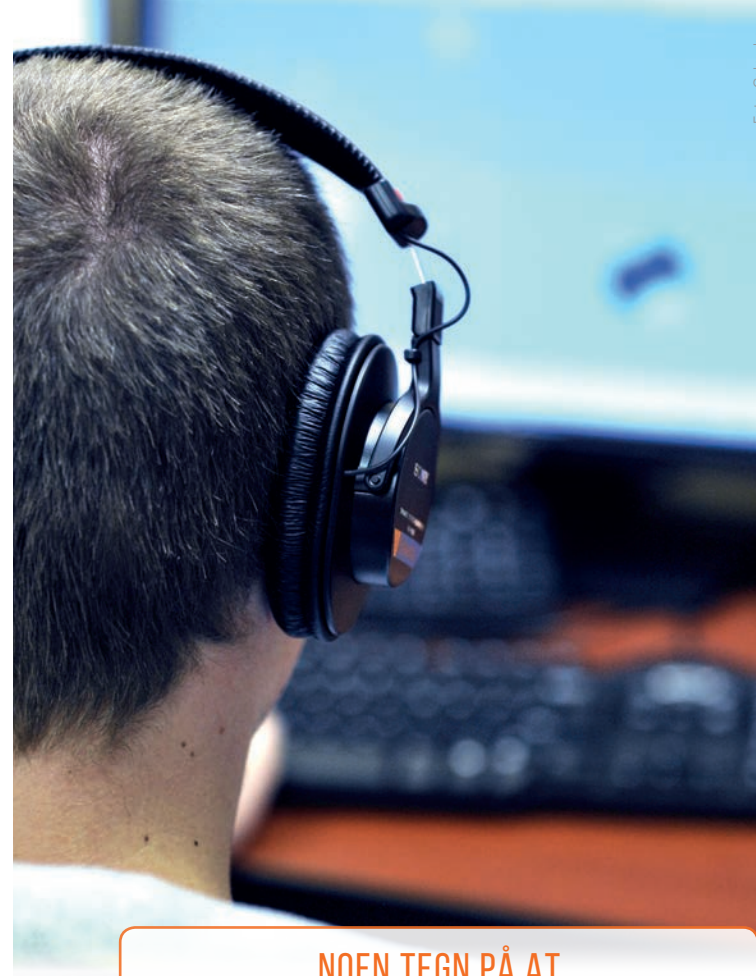

Foto: Colourbox

OVERDREVEN SPILLING

Dataspill handler stort sett om lek og moro. Men for noen barn og unge kan spilling i perioder bli viktigere enn alt annet i livet.

Mens man i tradisjonelle spill står fritt til å ta pause, avbryte og fortsette i eget tempo, kjennetegnes typiske rollespill på nett ved at man deltar i en virtuell verden som lever sitt eget liv og aldri når en endelig slutt. Derfor er det viktig å vise interesse for barns begeistring for spill fra ung alder. Da er det også lettere å påvirke til positive spillvaner og å sette gode rammer.

Storspiller eller problemspiller?

Det er ikke alltid lett å vite hvor grensen går mellom å være en storspiller som er «bare veldig begeistret», og å ha et problematisk forhold til spilling. I de fleste tilfeller der barn og unge har hatt en overdreven og problematisk bruk av dataspill, er samtaler med sine nærmeste, nedtrapping og eventuelt kutting av spillingen det som skal til. Men det finnes også unge og familier som trenger hjelp utenfra for å komme videre, og for å klare å få til en nedtrapping av problematisk spilling. For noen barn og unge er utfordringen mer sammensatt, og gjelder mer enn bare spilling. Da er det viktig å kunne se «hele bildet» og ta tak i de bakenforliggende årsakene til at spillingen har tatt overhånd.

Foreldres interesse og tilstedeværelse, samt at barn og unge har et godt fungerende nettverk og varierte fritidsaktiviteter, forebygger problematisk spilling.

for mer informasjon og hjelp:
hjelpelinjen.no
spillavhengighet.no

NOEN TEGN PÅ AT SPILLINGEN TAR OVERHÅND

- Slutter med alle andre aktiviteter
- Nedprioriterer eller kutter ut sosialt liv med venner og familie
- Slutter å trene
- Skulker skolen, dropper lekser og mister eksamener
- Får nye usunne matvaner
- Spiller om natten og sover om dagen
- Prøver å slutte eller trappe ned, men får det ikke til
- Krangler med familien om spillingen

BARNAS TV- OG FILMHVERDAG

Norske familiers bruk av tv og film har gått gjennom store endringer de siste årene, med bedre lyd og bilde, flere distribusjonskanaler og større tilgjengelighet.

I dagens digitale tv-hverdag har man flere kanaler og større fleksibilitet enn før, samtidig som tv og film blir tilgjengelig gjennom ulike typer tjenester. Ikke minst er tjenester som YouTube, NRK TV, TV 2 Sumo, Netflix og Viaplay blitt svært populære. Resultatet er et større, mindre filtrert og mer internasjonalt tilbud enn tidligere. På én side er

variasjonen og mangfoldet en positiv konsekvens, men samtidig kan barn og unge lettere få tilgang til programmer og filmer som ikke er beregnet for deres aldersgruppe. Dette utfordrer foreldre til å prioritere tid til å sette seg inn i og velge tilbudene med høyest kvalitet innen underholdning, læring og informasjon.

BESKYTTELSESLOVEN

Aldersgrenser

I Norge er det Medietilsynet som setter aldersgrensene på kinofilm. Aldersgrenser på tv-programmer og filmer som ikke er blitt vist på kino skal settes av den som distribuerer eller viser disse på det norske markedet. Aldersgrensene er som følger:

- A (Tillatt for alle)
- 6 år
- 9 år
- 12 år
- 15 år
- 18 år

Hvor gjelder loven?

Beskyttelsesloven gjelder for tilgjengeliggjøring av bildeprogram (film, video, tv-programmer) gjennom:

- Tv/fjernsyn
- Bestillingstjenester på nett, det vil si tjenester som NRK TV, TV 2 Sumo, avisers tv-tjenester og andre video- og filmtilbud på nett
- Kino, tv-skjermer i butikker, skole, barnehage, SFO, filmklubber og så videre
- Salg, utleie og gratis utdeling av DVD/BluRay

Loven gjelder bare norske tjenester og visningssteder. Det innebærer at tjenester som YouTube og Netflix ikke er underlagt loven. Det finnes også programtyper som ikke trenger å få en aldersgrense. Det gjelder direktesendinger, nyhets- og aktualitetsstoff, undervisnings- og forskningsstoff, musikkstoff, idrettsstoff, hobby- og fritidsstoff, samt informasjonsstoff om ideell, politisk eller religiøs virksomhet.

Ledsagerregelen

På kino gis barn med voksent følge adgang til kinovisninger med aldersgrense ett trinn høyere enn oppnådd alder tilsier. Dette gjelder ikke 18-årsgrensen, som er absolutt.

TV-RÅD TIL FORELDRE

Tenk gjennom kanalvalg

Leverandørene av digital-tv tilbyr privatforbrukere ulike kanalpakker. Vær bevisst på hvilke kanaler du ønsker i hjemmet ditt. Bestillingstjenester som NRK TV, TV 2 Sumo, Netflix og Viaplay har ulikt utvalg og egne løsninger med tanke på barnevennlighet og foreldrekontroll. Gjør deg kjent med tjenestene før du gir barna tilgang til slike tilbud.

Ta i bruk gode foreldreverktøy

De fleste tv-dekodere og bestillingstjenester har muligheter til å begrense tilgang til uønskede programmer. Noen tjenester gir mulighet til å legge pin-koder på innhold man ikke ønsker at barna skal ha fri tilgang til, mens andre tilbyr blokkering av innhold basert på aldersgrenser. Slike innstillinger finner man informasjon om i bruksanvisning og/eller kontoinformasjon.

Skap gode tv-vaner

Ta initiativ til å se gode filmer og programmer sammen med barna, og la de oppleve at tv kan være sosialt og nyttig. Følg med på programtilbudet og vær tydelig på hvilke grenser dere har hjemme. Tydelige foreldre gir tryggere barn. Det er naturlig at barn i ulike aldre har forskjellige rammer for hva og hvor mye de kan se.

Snakk med barna dine

Snakk med barna dine om gode tv-vaner, lær dem å gjenkjenne reklame, og gi barna bevisste holdninger til hva de velger å se. Inviter barna dine til å snakke med deg dersom de opplever noe skummelt, trist eller ekkelt på tv eller film. Det er også kjekt og viktig å snakke med barna om hva de opplever som morsomt og spennende.

Snakk med andre foreldre

Det er nyttig å utveksle erfaringer med andre foreldre, og å gi hverandre råd. Ikke la deg lure av at «alle andre får lov...».

BARN OG NYHETER

Nyheter formidlet gjennom tv, avisforsider og internett kan gi sterke inntrykk. Samtidig finnes det nyheter som barn kan lære mye av, men barn bør ikke se nyheter alene.

Foto: Colourbox

Skremmende inntrykk

Barn blir forttere redd av vold i nyheter enn vold i fiksjonsfilmer. Små barn bør skjermes helt for sterke nyheter om for eksempel krig, vold, terror, overgrep og tragiske nyheter som involverer barn. Små barn oppfatter ikke hva som er repriser, men kan tro at det er nye ulykker som skjer hver kveld. Se eventuelt nyheter på tv etter at barna har lagt seg.

Forklar nyhetene

Store hendelser som alle snakker om bør også barn få et innblikk i. Se eventuelt noen nyhetssendinger sammen med barn, og forklar dem hva som skjer. Bruk enkle ord, og spar barna for grusomme detaljer.

Bruk god tid

Barn trenger tid til å bearbeide sterke inntrykk. Noen barn er mer følsomme enn andre. Vær ekstra på vakt ved store og tragiske hendelser som får mye plass i nyhetsbildet.

La barn forklare

Det er viktig at barna selv også setter ord på det de ser og hører av sterke inntrykk. Hva oppfatter de, og hva tenker de om det som har skjedd? La dem gjerne tegne ting de har sett på nyhetene, eller skrive små brev eller dikt om det de ser og hører. På den måten får barna selv bearbeide sterke inntrykk.

Vær tydelig

Dersom barna har sett eller hørt om noe som uroer dem, så si klart fra om hva du som voksen mener om det som har skjedd. Vær nøye med å fortelle hva nyheten betyr for barnas hverdag. Nyheter kan skape unødig frykt for en virkelighet som kanskje ikke eksisterer der barna bor.

Fortell om gode nyheter

Midt i en katastrofe finnes det også gode nyheter som vi

TERROR- OG KRIGSREPORTASJER

Barnepsykolog Magne Raundalen har gitt noen gode råd om hva barn tåler å se av krigsreportasjer på tv.

Under 4 år:

Bør ikke være noen aktuell problemstilling. Foreldre kan se kveldsnyheter på tv etter at barna har lagt seg.

4-7 år:

Barna trenger så god nyhetsbeskyttelse som mulig. Bør ikke se terror- og krigsinnslag. Om de ser det, er forklaring fra voksne obligatorisk.

7-10 år:

Også i denne aldersgruppen bør barna ha best mulig nyhetsbeskyttelse, men i denne aldersgruppen er total beskyttelse svært vanskelig. Rådet må bli «se mindre, snakk mer». Endå mer nødvendig å forklare barna hva krig og terror er, og at de voksne i så fall ser nyheter sammen med barna.

alle trenger, nemlig rapportene om giverglede, innsatsen til hjelpemannskapene, men også hva vi som enkeltpersoner kan gjøre.

Barns rettigheter

Barn har rett til å bruke mediene, og det er viktig at voksne stimulerer barn til å bruke tv, dataspill, internett og mobil på en bevisst og trygg måte. I møte med mediene har barn også krav på beskyttelse.

Supernytt

Supernytt er NRK Super sitt tilrettelagte nyhetstilbud for barn mellom åtte og tolv år. Vi anbefaler voksne å se nyhetene på Supernytt sammen med barna. Mange lærere bruker Supernytt i skolen. Aldersanbefalingen bør følges, og en voksen må se nyhetene sammen med elevene. Barn i en klasse er forskjellige, og det er viktig at barn blir tilstrekkelig ivaretatt hvis man bruker Supernytt i en klassesituasjon.

VANNSKILLEPRINSIPPET

FNs barnekonvensjon slår fast at

«barn har rett til å bli beskyttet mot skadelig informasjon».

I 2000 kom det et nytt EØS-direktiv som påla tv-kanalene å beskytte barn mot medie vold. Dette førte til en endring i forskriftene til den norske kringkastingsloven. Det såkalte vannskilleprinsippet trådte i kraft i Norge 1. oktober 2001, og i sammenheng med innføringen av nye aldersgrenser for alle medieplattformer i 2015 ble vannskilleprinsippet tilpasset den nye beskyttelsesloven. Vannskillereglene er som følger:

- Innhold som tilsvare aldersgrensene «Tillatt for alle», 6 år og 9 år kan sendes hele døgnet
- Innhold som tilsvare aldersgrensene 12 år må sendes i perioden kl. 19.00 - 05.30
- Innhold som tilsvare aldersgrensene 15 og 18 år må sendes i perioden kl. 21.00 - 05.30

FORELDREPRATEN

Tidsaktuelle innspill til samtale mellom voksne. Her finner du problemstillinger relatert til barns bruk av digitale medier som kan være svært nyttige å prate sammen om på foreldremøter. Spørsmålene er mest aktuelle for barneskoleforeldre, men mange passer også i ungdomsskolen.

SKJERMTID

Spørsmål: Hvilke regler eller rammer for skjermbruk har dere hjemme? Del erfaringer med hverandre.

Spørsmål: Hva mener dere er passelig skjermtid? Er det soner i huset eller tidspunkt på døgnet hvor det er bra med skjermfritt?

Påstand: Mange foreldre erfarer at rammer for skjermtid/skjerminnhold ble lettere å håndheve når de samarbeidet med foreldrene til barnas venner. Hva tenker dere om dette, og hva er deres erfaringer?

TRYGG BRUK

Spørsmål: Hva synes dere er viktig å snakke med barn om vedrørende trygg bruk av internett, og hvordan kan foreldre utvikle en sunn kritisk mediesans hos barn?

Påstand: Barn trenger litt privatliv – også på nettet. Hva mener dere?

Spørsmål: Hvordan skal vi forholde oss til aldersmerkingen i sosiale medier og apper generelt?

MOBILBRUK

Påstand: Mobiltelefon er en viktig sosial arena for barn. Hva mener dere?

Problemstilling: Barna i klassen kommuniserer med hverandre via mobil langt utover kvelden. Hva gjør dere?

Spørsmål: Hvordan kan barn bruke mobiltelefon på en positiv måte?

Påstand: Søvnkvaliteten blir bedre om man har en time skjermfri før man skal sove. Hva tror dere?

NETTMOBBING

Spørsmål: Hvordan kan vi lære barna at norsk lov også gjelder på nett og mobil?

Påstand: Mange barn vil ikke snakke med foreldrene sine om triste eller ekle opplevelser på nettet. Hva tror dere er grunnen til det?

Påstand: På nett kan barn bli tøffere med hverandre enn når de kommuniserer ansikt til ansikt. Hvorfor er det slik, og er vi voksne gode forbilder på dette?

DATASPILL

Påstand: Barn kan lære mye bra av å spille dataspill. Hva mener dere?

Dilemma: Barnet ditt vil heller spille dataspill enn å være med på andre aktiviteter sammen med venner. Hva gjør du?

Dilemma: Noen av elevene i klassen spiller 18-års spill og mange maser og ønsker seg disse spillene for å kunne spille online med hverandre. Er spill merket 16 og 18-års anbefalt aldersgrense ok i mellomtrinnet? Hva skal dere gjøre?

Påstand: Foreldre kjenner lite til hva barna spiller. Hva mener dere?

TV OG FILM

Spørsmål: Hvordan kan foreldre bidra til å skape gode tv- og filmopplevelser for barna?

Dilemma: Barnet ditt har sett en skremmende film med høy aldersgrense hos en venn. Hva gjør du?

Påstand: En alt for tidlig eksponering for film og spill laget for voksne, kan skade barns forhold til viktige verdier og menneskeverd. Hva mener dere?

Foto: Colourbox

INNSPILL TIL SAMTALE MELLOM BARN OG VOKSNE I MELLOMTRINNET:

Disse samtalepunktene er fine til bruk både hjemme og på temakvelder med elever og foreldre sammen.

Tidsbruk: Hvor mye tid er det greit å bruke på skjermer? Når og hvor er det lurt å skru av? Har dere forslag til gode skjermregler?

Forbilder: I Medietilsynets undersøkelse sier mange barn og unge at de synes voksne er for mye på nett og mobil. Hvordan kan voksne være gode forbilder i egen skjermbruk?

Aldersgrenser: En del sosiale medier er i brukervilkårene merket med 13 års aldersgrense. Hva tenker dere om det?

Sosiale nettområder: Hvilke opplysninger om deg selv er det greit å dele på nett og i spill? Hva bør du tenke på og hva bør du gjøre før du deler opplysninger, bilder eller filmer av andre?

Chatting: Hvilke regler er smart å følge for at chatting skal være trygt og trivelig?

Opplevelser: Hvilke spill liker du best? Hva kan man lære av å spille?

Påvirkning: Kan man bli påvirket av medieinnhold i spill, filmer, YouTube og reklame? Er det noe som dere mener kan påvirke på en negativ måte, og hvordan kan vi forhindre det?

Leggetid: Er det lett å lure foreldre til å tro at man sover, mens man i virkeligheten koser seg på skjerm etter leggetid? Noen eksperter mener at vi bør ha skjermfri fra en time før vi skal sove. Hva tenker dere om det?

Trist/leit: Hva gjør du hvis du opplever noe ekkelt eller ubehagelig på nett og mobil?

Grenser: Hvor går grensen mellom tulling og mobbing?

Å bry seg: Hva kan du gjøre hvis du ser at andre blir plaget

eller holdt utenfor på nett og i spill?

Gi beskjed: Hvorfor kan det være vanskelig å si ifra dersom man blir mobbet selv? Hva gjør du hvis du opplever noe som plager eller sårer deg på nett eller i spill?

Selvinnsikt: Hvorfor plager vi av og til andre? Hva kan vi gjøre for ikke å plage andre selv om vi kan være sint, lei, misunnelig og frustrert?

Klassemiljø: Et godt klassemiljø forebygger mobbing – også på nett. Hva kan foreldre gjøre og hva kan elevene og lærerne gjøre for å skape et godt klassemiljø?

Likes: Er det viktig med mange «likes» og kommentarer, og å ha mange følgere? Hvorfor/hvorfor ikke?

Bestill foredrag – se side 4

NYTTIGE RESSURSER

Det er mange som jobber for at barn og unge skal ha gode oppvekstkår knyttet til mediebruk. Her følger en oversikt over en del av dem.

brukhue.com: Bruk Hue er en skoleturné mot nettmobbing i 6.-10. trinn. Et samarbeid mellom Telenor, Barnevakten, Røde Kors og Medietilsynet.

medietilsynet.no: Medietilsynet er et statlig tilsyns- og forvaltningsorgan. Oppgavene omfatter for eksempel bevisstgjøring av barns bruk av internett, dataspill, aldersgrensesetting for kinofilm og videogramregistrering.

tryggbruk.no: Medietilsynet Trygg bruk er Norges Safer Internet Centre, som jobber for trygg bruk av digitale medier for barn og unge.

dubestemmer.no: Et pedagogisk verktøy for å øke barn og unges kunnskap om personvern og heve deres bevissthet om valg man gjør når man bruker digitale medier. Et samarbeid mellom Teknologirådet, Datatilsynet og Utdanningsdirektoratet.

husfred.no: Hvordan skape god dialog og spilleregler som gir husfred? En oppfordring til skoler og familier om å snakke om spill. Utviklet av Lotteritilsynet og Medietilsynet.

medietilsynet.no/engodstart: Gode råd og innspill til refleksjon for småbarnsforeldre. Utviklet av FUB, Redd Barna, Medietilsynet, Barnevakten og flere andre aktører.

barneombudet.no: Barneombudets hovedoppgave er å fremme barns interesser overfor det offentlige og private, og å følge med i utviklingen av barns oppvekstkår.

nettvett.no: Post- og teletilsynets nettsted hvor du finner informasjon, råd og veiledning om sikker bruk av internett.

slettmeget.no: NorSIS sin rådgivning for deg som føler deg krenket på nett. «Slett meg» kan også kontaktes på tlf: 911 29 392.

pegi.info/no/: PEGI er et europeisk aldersmerkingssystem som skal sikre at innholdet i dataspill er merket for å tydeliggjøre hvilken aldersgruppe de er mest egnet for.

pegionline.eu/no/: Har til hensikt å gi mindreårige i Europa bedre beskyttelse mot upassende innhold i nettspill, samt å opplyse foreldre, slik at de kan sørge for at mindreårige spiller trygt på nettet.

reddbarna.no/nettvett: Redd Barnas sider om nettvett, og særlig om overgrepssproblematikk. Sidene retter seg mot barn, unge og voksne.

datatilsynet.no: Datatilsynet er opprettet for å se til at personopplysningsloven blir fulgt.

tips.politiet.no: Politiets tipsmottak for seksuell utnyttning av barn, menneskehandel, rasistiske ytringer, radikalisering og voldelig ekstremisme på internett.

hjelpelinjen.no: Er spill blitt et problem? Hjelpelinjen tilbyr råd og hjelp, og er et samarbeid mellom Lotteritilsynet og Sykehuset Innlandet HF Sande-rud. Hjelpelinjen 800 800 40 er betjent av helsepersonell med spesialopplæring.

spillavhengighet.no: Spillavhengighet Norge er en frittstående interesseorganisasjon som samarbeider med ulike fagmiljø. Både spillavhengige og pårørende kan ta kontakt på tlf: 47 70 02 00.

korspahalsen.no: Røde Kors sitt landsdekkende dialogtilbud til barn og ungdom. Man kan ringe, chatte, diskutere og sende inn spørsmål om det man lurer på.

snakkommobbing.no: En nasjonal chat-tjeneste for barn og unge mellom ni og 19 år.

nullmobbing.no: Informasjon til barn, unge og foreldre om mobbing og rettigheter. Utdanningsdirektoratet står bak nettsiden.

brukerklagenemnda.no: Brukerklagenemnda behandler tvister mellom brukere og tilbydere av elektronisk kommunikasjon.

ung.no: Det offentlige informasjonskanal for ungdom. Gir informasjon om rettigheter, muligheter og plikter, også relatert til mediebruk.

forbrukertilsynet.no: Jobber for enklere og tryggere forbrukerhverdag gjennom blant annet å forebygge og stoppe ulovlig markedsføring og urimelige kontrakter.

forbrukerradet.no: Forbrukerrådet er en uavhengig interesseorganisasjon som bistår forbrukere og påvirker myndigheter og næringsliv i en forbrukervernlig retning.

fug.no: Foreldreutvalget for grunnopplæringen (FUG) er et nasjonalt utvalg for og med foreldre som har barn i skolen.

fubhg.no: Foreldreutvalget for barnehager (FUB) er et nasjonalt utvalg for og med foreldre med barn i barnehage.

FÅ KUNNSKAP OG VERKTØY
TIL Å GI BARNA EN GOD
MEDIEVERDAG

BLI MEDLEM

Send Barnevakten
til 1963

Les mer på barnevakten.no/medlemskap

KONTAKT OSS

Postadresse:
Postboks 2420 Solheimsviken
5824 Bergen

Besøksadresse:
Fjøsangerveien 45
5054 Bergen

barnevakten.no
Tlf: 53 51 93 80
post@barnevakten.no

6. utgave, Januar 2018
Ansvarlig redaktør: Leif Gunnar Vestbøstad Vik